

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2021. gada 2. februārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Daiga Rezevska un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 5/2021),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Civilprocesa likuma 136. un 441. pantu, ciktāl tie liedz atbildētājam iesniegt blakus sūdzību par tiesas lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt pretprasības pieteikumu, (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 90. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 92. pantam.

2. Civilprocesa likuma 136. pants noteic:

„(1) Atbildētājs ir tiesīgs līdz brīdim, kad lietas izskatīšana pēc būtības pabeigta, pirmās instances tiesā celt pret prasītāju pretprasību.

(2) Pretprasību ceļ atbilstoši prasības celšanas vispārīgajiem noteikumiem.

(3) Tiesa vai tiesnesis pieņem pretprasību, ja:

1) starp sākotnējo prasību un pretprasību iespējams savstarpējs ieskaits;

2) pretprasības apmierināšana pilnīgi vai daļēji izslēdz sākotnējās prasības apmierināšanu;

3) pretprasībai un sākotnējai prasībai ir savstarpējs sakars un to kopīga izskatīšana sekmēs lietas ātrāku un pareizāku iztiesāšanu.

(4) Pretprasību izskata kopā ar sākotnējo prasību.”

Savukārt Civilprocesa likuma 441. pants noteic:

„(1) Pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas lēmumus var pārsūdzēt atsevišķi no tiesas sprieduma lietas dalībnieki, iesniedzot blakus sūdzību, kā arī prokurors, iesniedzot blakus protestu:

- 1) šajā likumā noteiktajos gadījumos;
- 2) ja tiesas lēmums kavē lietas virzību.

(2) Par citiem pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas lēmumiem blakus sūdzību neiesniedz, bet iebildumus par šiem lēmumiem var izteikt apelācijas vai kasācijas sūdzībā.

(3) Blakus protests iesniedzams un izskatāms tādā pašā kārtībā kā blakus sūdzība.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemta pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir atbildētāja civillietā par zaudējumu piedziņu. Pieteikuma iesniedzēja minētajā civillietā iesniedza pretpasības pieteikumu, kuru pirmās instances tiesa atteicās pieņemt. Kā norādīts lēmumā, atbilstoši apstrīdētajām normām tas ir galīgs un nav pārsūdzams. Tādējādi apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējai ir piemērotas.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, nepastāvot iespējai pārsūdzēt lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt pretpasības pieteikumu, ir aizskartas tai Satversmes 90. un 92. pantā ietvertās pamattiesības, kā arī pārkāpts Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātais vienlīdzības princips.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem materiāliem izriet, ka ar Rēzeknes tiesas tiesneses (datums) lēmumu atteikts pieņemt Pieteikuma iesniedzējas pretpasības pieteikumu. Atbilstoši apstrīdētajām normām šāds tiesas lēmums nav pārsūdzams. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējai nav iespēju aizsargāt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums noteic: ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no Rēzeknes tiesas tiesneses (datums) lēmuma par atteikšanos pieņemt

pretprasības pieteikumu pieņemšanas dienas. Pieteikums parakstīts, iesniegts un Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 15. janvārī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas un ceturtais daļas otrā teikuma prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato apstrīdētās normas neatbilstība katrai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

7.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 90. pantam.

Satversmes 90. pants ietver valsts pienākumu radīt mehānismu, kas nodrošina personu informētību par tiesisko regulējumu un tā saturu. Savukārt personai ir subjektīvās publiskās tiesības tikt pienācīgi informētai par tās tiesībām un arī pienākumiem. Satversmes tiesa atzinusi, ka Satversmes 90. pantā ietverti tiesību normu kvalitātes kritēriji, atbilstoši kuriem ikvienai tiesību normai jābūt pieejamai, kā arī pietiekami skaidrai un paredzamai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 16. punktu un 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 15.2. punktu*). Tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 15.2. punktu un 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*). Tiesību norma var būt pietiekami skaidra un paredzama arī tad, ja personai šīs normas tvēruma noskaidrošanai nepieciešama atbilstoša juridiskā palīdzība (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja ir norādījusi, ka apstrīdētās normas nav atbilstošas Satversmes 90. pantam, jo tās pieļaujot nekontrolēti individuālu pieeju jautājumā par

likumā paredzēto tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanu, turklāt pastāvot liela tiesas kļūdas iespējamība, kas neveidojot vienveidīgu praksi un radot neskaidru priekšstatu par procesuālo normu piemērošanu. Tomēr pieteikumā nav norādīts juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 90. pantam. Proti, minētie apsvērumi attiecas uz apstrīdēto normu saturu pēc būtības, t. i., tajās noteiktajiem pretpasības pieņemamības kritērijiem un tiesas lēmumu apstrīdēšanas kārtību, kā arī tiesas rīcību konkrētajā gadījumā, šādas tiesības izmantojot, bet tie neattiecas uz apstrīdēto normu skaidrības trūkumu.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 90. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

7.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, jo kopsakarā ar Civilprocesa likuma 132. panta trešo daļu tās nosakot prasītājai un atbildētājai atšķirīgu kārtību, kādā pārsūdzami tiesas lēmumi par atteikšanos pieņemt prasības un pretpasības pieteikumu.

Izvērtējot, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai jānoskaidro:

1) vai un kuras personas (personu grupas) ir salīdzināmas un vai tās atrodas vienādos vai atšķirīgos apstākļos;

2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām vai arī atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām;

3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;

4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*).

Lai noteiktu, vai un kuras personu grupas atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, nepieciešams atrast galveno šīs grupas vienojošo pazīmi (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-36-01 11. punktu*). Divas situācijas nekad nav pilnīgi identiskas. Tādēļ

salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopīgi elementi ar pārbaudāmo situāciju. Kopējam elementam ir jāapvieno abas situācijas zem viena virsjēdziena (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2006-13-0103 7. punktu*). Turklāt Satversmes tiesai ir jāizvērtē arī tas, vai nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas norāda, ka šādas personas neatrodas savstarpēji salīdzināmos apstākļos (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 9. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2012-14-03 17.2. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka tiesas procesa laikā salīdzināmos apstākļos atrodas prasītāja un atbildētāja. Proti, argumenti par apstrīdēto normu potenciālo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam izteikti kopsakarā ar Satversmes 92. pantā ietverto pušu līdztiesības principu. Tomēr pieteikumā nav pamatots, kāpēc prasītāja, iesniedzot prasības pieteikumu, un atbildētāja, iesniedzot pretprasības pieteikumu, atrastos pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, proti, ka šīs situācijas patiešām ir savstarpēji salīdzināmas.

Papildu tam, pušu līdztiesība nozīmē to, ka lietas izskatīšanas gaitā procesa dalībnieku tiesībām jābūt taisnīgi līdzsvarotām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 33. punktu*). Tomēr procesuālo tiesību vienlīdzība civillietas izskatīšanā var nebūt absolūta, un ir pieļaujamas atkāpes no pušu līdztiesības principa, ja tām ir objektīvs un saprātīgs pamatojums (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 14. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja ir norādījusi, ka procesuālā ekonomija, proti, lietas ātrāka izskatīšana, nebūtu uzskatāma par atšķirīgas attieksmes pret prasītāju un atbildētāju leģitīmo mērķi, tomēr šādam argumentam nav sniegts pamatojums. Tāpat pieteikumā nav analizētas atbildētājas tiesības iesniegt atsevišķu prasību pret prasītāju, ievērojot vispārējo prasības pieteikumu iesniegšanas kārtību. Proti, salīdzinot prasītājas un atbildētājas tiesību tvērumu, pieteikumā nav izvērtēta to faktisko tiesību analīze un atklāts, vai atšķirībām to starpā nebūtu objektīvs un saprātīgs pamatojums.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

7.3. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas, liedzot pārsūdzēt pirmās instances tiesas procesuālo lēmumu, aizskar tai Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92. pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 10. punktu*). Satversmes tiesa ir vairākkārt atzinusi, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība pieņemt procesuālos likumus, noteikt lietu kategorijas, kuras attiecīgajos procesos tiek skatītas, noteikt, kādas lietas ir katras tiesu iestādes kompetencē, un lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 27.2. punktu*). Proti, Satversmes 92. pants neparedz konkrēta jautājuma izšķiršanu atbilstoši tādām procesuālajām regulējumiem, kādu persona vēlas (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 10. punktu*). Tomēr izraudzītajam procesa veidam ir jāļauj izskatīt konkrēto lietu pēc iespējas atbilstoši un efektīvi, un attiecīgais procesa veids nedrīkst liegt personai tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības vai būtiski ierobežot personas tiesības aizstāvēt savas tiesības (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 17. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norādījusi, ka liegums apstrīdēt pirmās instances tiesas procesuālo lēmumu ļaujot tiesai prasības pamatā esošos apstākļus vērtēt vienpusēji un liedzot atbildētājam tiesības uz taisnīgas tiesas aizsardzību. Tomēr pieteikumā nav pamatots, ka Pieteikuma iesniedzējai no Satversmes 92. panta izrietētu tiesības uz šāda tiesas lēmuma pārsūdzēšanu. Tāpat nav pamatots, kādēļ Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz taisnīgu tiesu pienācīgi nenodrošinātu lēmuma pārsūdzēšanas vietā nodrošinātās tiesības izteikt iebildumus par tiesas atteikumu pieņemt preprasības pieteikumu apelācijas vai kasācijas sūdzībā atbilstoši Civilprocesa likuma 441. panta otrajai daļai, kā arī tiesības nepieņemto preprasību iesniegt kā atsevišķu prasību tiesā, ievērojot Civilprocesa likumā noteikto vispārējo prasības pieteikumu iesniegšanas kārtību.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums attiecībā uz apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 92. pantam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 5/2021).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš